

יבמות דף עב

דַּעַת רַצוֹן מִלְתָּא הַיָּא: החידוש הוא שחצות הלילה הוא זמן של עת רצון, וכשם שמכת בכורת היתה בחצות הלילה כיון שזהו עת רצון, כך חצות כל לילה הוא זמן של עת רצון, ובכל לילה ולילה בחצות נושבת רוח צפונית, ואפילו בכל אותם ארבעים שנה שבני ישראל היו נזופים במדבר ולא נשבה להם רוח צפונים ביום, בחצות הלילה נשבה להם, כיון שזהו עת רצון.

משוך: אדם מהול שנמשכה ערלתו וכיסתה את העטרה.

קושיא מברייתא: 'משוך צריך למול'. משמע שצריך למול מן התורה.

תירוץ: הכוונה שצריך למול רק מדרבנן.

קושיא: ודקארי לה מאי קארי לה, כלומר מדוע בכלל חשבת ש'משוך צריך למול' הכוונה מן התורה, והרי כתוב שהוא 'צריך' ומשמע מדרבנן, ולא כתוב ש'משוך הרי הוא כערל'.

תירוץ: המקשה טעה בגלל הסיפא של הברייתא - רבי יהודה אומר שמשוך לא ימול מפני שסכנה היא לו שמא יַעֲשֶׂה כרות שפכה, אמרו לו חכמים והרי הרבה משוכים מלו בזמן בן כוזיבא (= 'בר כוכבא'. ובזמנו היו הרבה יהודים שמשכום הגויים באונס, וכשגברה יד בן כוזיבא חזרו ומלו) ולאחר מכן הולידו בנים ובנות, וא"כ אין לחשוש שמא יַעֲשֶׂה כרות שפכה. **חכמים מביאים מקור לדבריהם** - שנאמר "הַמּוֹל יְמוֹל יְלִיד בְּיָתְךָ..." דהיינו שהמשוך צריך למול שוב למרות שכבר מל פעם אחת, משום שנמשכה ערלתו, ואומר "יַעֲרַל זָכָר אֲשֶׁר לֹא יְמוֹל אֶת בְּשׂוֹר עַרְלָתוֹ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמּוּיָהּ אֶת בְּרִיתִי הַפָּר" לרבות את המשוך. ע"כ הסיפא של הברייתא.

(הגמרא תבאר מיד את טעות המקשה, אבל לפני כן היא מבארת את הברייתא 'מאי ואומר' וכו').

הוא סבר כלומר המקשה סבר שמכך שחכמים הביאו ראייה לדבריהם מן התורה הרי שמשוך צריך למול שוב מן התורה, אבל באמת הוא צריך למול שוב רק מדרבנן, והפסוקים שהביאו הם אסמכתא בעלמא.

(המשך בדף הבא ↓)

יוצא לאור ע"י:

"אור הספר התורני" הוצאה לאור
052-7628377

להצטרפות:

mabatladaf18@gmail.com

052-342-4473

טומטום אינו אוכל בתרומה: שמא אם יקרע ימצא שהוא זכר, והרי הוא ערל.

אנדרוגינוס מהול מותר בתרומה, שהרי בין אם הוא איש או אשה או בריה בפני עצמה מותר לו לאכול בתרומה, לפי שהוא זרעו של כהן. אבל אינו אוכל בקדשי קדשים, לפי שהם נאכלים רק לזכרי כהונה ואנדרוגינוס הוא ספק איש ספק אשה.

טומטום אינו אוכל לא בתרומה ולא בקדשים: לקמן יבואר מדוע הברייתא חוזרת ואומרת שוב שאינו אוכל בתרומה.

קתני מיהת משוך אוכל: מוכח שלא גזרו עליו והוא אוכל אף מדרבנן, א"כ קשה על רב הונא שאמר שערל צריך למול מדרבנן (וא"כ אינו יכול לאכול בתרומה).

נשיו לטומטום מנא ליה? איך יתכן שלטומטום יש אשה? אם תאמר שהוא קידש אשה ושמא הוא זכר וקידושיו קידושין, אי אפשר לומר זאת, שהרי אנו מחשיבים אותו כזכר רק לחומרא (= שאם הוא קידש אשה היא צריכה גט מספק שמא הוא זכר) אבל לא אומרים זאת לקולא שאנו מחשיבים אותו כזכר ודאי שאשתו תאכל בתרומה.

אביי מתרץ: מדובר בטומטום שביצו ניכרים מבחוץ, וא"כ הוא זכר ולכן מאכיל את אשתו בתרומה.

רבא מתרץ: 'נשיו' הכוונה לאמו, והברייתא באה לומר שאם אמו של הטומטום היא ישראלית הנשואה לכהן, ומת בעלה הכהן, הרי היא אוכלת בתרומה מחמת בנה הטומטום.

קושיא: מה החידוש בזה, והרי יש לה זרע מבעלה הכהן ולכן היא אוכלת.

תירוץ: היה מקום לחשוב שרק בן שראוי להוליד יכול להאכיל את אמו כיון שנאמר **"וְיָלִיד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְּלֶחְמוֹ"**, וכיון שטומטום אינו ראוי להוליד אולי לא יאכיל את אמו, קמ"ל שאף מי שאינו ראוי להוליד מאכיל את אמו.

ת"ש טומטום אינו אוכל: בברייתא שהובאה לעיל מוזכר טומטום פעמיים: א. 'טומטום אין אוכל בתרומה'. ב. 'טומטום אינו אוכל לא בתרומה ולא בקודשים'. לכאורה הכפילות מיותרת. בשלמא לדעת אביי בהתחלה דיברה הברייתא על טומטום שביצו ניכרים מבחוץ שהוא ערל ודאי, ואילו בסיפא על טומטום שכולו מכוסה והוא ספק זכר-ערל. אבל לדעת רבא שגם ברישא מדובר בטומטום שכולו מכוסה קשה?

הגמרא מתרצת. ה'טומטום' בסיפא הכוונה ל'ערל' גמור. וכוונת הברייתא לומר שהסיבה שטומטום המובא ברישא לא אוכל - משום שהוא ספק ערל שאינו אוכל לא בתרומה ולא בקודשים.

הגמרא חוזרת לדברי רב הונא שכהן 'משוך' המשוכה ערלתו אסור בתרומה רק מדרבנן, ומנסה לתלות זאת במחלוקת תנאים:

לימא כתנאי: לכאורה המחלוקת האם מותר למול 'משוך' בלילה – תלויה בשאלה האם מילתו היא מדאורייתא או רק מדרבנן, משום שהרי בתורה נאמר שהמילה צריכה להיעשות דוקא ביום ("וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי מוֹל בְּשֵׁר עֶרְלָתוֹ"). ממילא לדעה שמותר למול אותו בלילה משמע שמילתו רק מדרבנן, ולכן הוא גם אסור בתרומה רק מדרבנן. אבל לדעה שאסור למול אותו בלילה משמע שמילתו מדאורייתא, ואם כן גם איסור אכילתו בתרומה הוא מדאורייתא.

מי שיש לו שתי ערלות: זו על גבי זו.

והבא בהא קמפלגי: האם קטן שעבר זמנו מצוה למול אותו דוקא ביום (כמו בזמנו) או אפילו בלילה. המחלוקת היא בדרשת המילה 'וּבַיּוֹם' – האם האות ו' מיותרת ללמד שגם מילה שלא בזמנה מצותה ביום.

ממילא אם קטן שעבר זמנו מילתו בלילה, אם כן כשרבנן תקנו מילה ל'משוך' הם השוו אותו למילת קטן שלא בזמנה שהיא בלילה, שהרי 'רבנן כעין דאורייתא תקון'. אבל אם מילת קטן שלא בזמנה היא ביום, גם משוך מילתו רק ביום.

כי הא דיתיב רבי יוחנן דרשת 'וביום' ללמד מילה שלא בזמנה ביום (וכדעת תנא קמא) – הובאה במקום אחר:

נותר בזמנו: כגון ביום השלישי, מצוה לשורפו ביום כנאמר "וְהִנּוּקְרָ מִבֶּשֶׂר הַזֶּבֶחַ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּאֵשׁ יִשְׂרָף". אבל נותר שלא שרפו אותו באותו יום שנעשה נותר, אפשר לשורפו אפילו בלילה.

מנין לרבות לתשעה לעשרה: כלומר לתינוק שנימול ביום התשיעי (= כשנולד בין השמשות, וכיון שלא ידוע האם נולד היום או בלילה שלאחריו, מספק מלים אותו ביום התשיעי ללידתו). לעשרה (= כשנולד בערב שבת בין השמשות, וכיון שספק האם הוא נולד ביום שישי או בשבת, לכן אי אפשר למולו בשבת, שמא זמנו היה ביום שישי

ומילה שלא בזמנה לא דוחה שבת ויו"ט, ולכן מלים אותו ביום ראשון שהוא יום עשירי (לליתו). לאחד עשר (= כשחל יום טוב לאחר השבת). לשנים עשר (= אם חלו שני ימי ראש השנה לאחר השבת).

ואפילו למאן דלא דריש ו': גם למי שלא דורש את ו' של המילה, כגון רבי אלעזר ברבי שמעון הנ"ל שלא דורש את ה-ו' של 'וביום', אבל ו' ו-ה' הוא דורש כגון '**הַנּוֹתֵר**' שכתוב בענין נותר המלמד לרבות שלא בזמנו לשריפה רק ביום.

בתר דנפק: לאחר שיצא רבי אלעזר בן פדת שהיה תלמידו של רבי יוחנן, אמר רבי יוחנן לריש לקיש בהתפעלות על רבי אלעזר שהוא דורש את הפסוקים כמו תנאים. אמר לו ריש לקיש שדברים אלו אינם מעצמו אלא כתובים בברייתא בתורת כהנים. כששמע זאת רבי יוחנן הוא יצא ולמד את כל התורת כהנים בשלושה ימים, ולאחר מכן עיין בה שלושה חודשים.

ערל שהזה הזאתו כשרה: ערל שהזה מי אפר פרה אדומה על טמא מת - הזאתו כשרה. דבר זה נלמד מטבול יום הכשר בהזאת פרה אדומה. 'טבול יום' הוא טמא שטבל ביום שעדיין אסור באכילת תרומה עד הלילה. וכמוהו גם ערל שאסור בתרומה יהא מותר בהזאה.

מה לטבול יום שכן מותר במעשר: באכילת מעשר, ואילו ערל אסור לאכול מעשר?

אטו אנן לאכילה קאמרינן: הגמרא חוזרת בה. לא לומדים ערל מטבול יום לענין אכילת תרומה, אלא לענין נגיעה בתרומה. טבול יום אסור לנגוע בתרומה ובכל אופן מותר לנגוע ולהזות אפר פרה, קל וחומר שערל המותר בנגיעה בתרומה שיהא מותר בהזאה.

מיתיבי טומטום שקידש: שהכניס את האפר פרה לתוך המי חטאת – קידושו פסול משום שטומטום (= שערותו מכוסה) הוא ספק זכר ספק נקבה. ואמנם נקבה כשרה בקידוש לדעת רבנן, אך אם הוא זכר הרי הוא ערל וערל פסול מלקדש!

אבל אנדרוגינוס (= שיש לו את שני המינים) מהול - כשר לקדש לדעת רבנן, כי אפילו אם הוא אישה הרי אישה כשרה. אבל לדעת רבי יהודה אפילו אנדרוגינוס פסול מלקדש כי אישה פסולה מלקדש.

רב יוסף מתרץ:

האי תנא דבי רבי עקיבא הוא: התנא הנ"ל הסובר שערל פסול הולך בשיטת בית מדרשו של רבי עקיבא (שהובא לעיל דף ע'). הלומד מהפסוק שמדבר על טמא שאסור

(המשך בדף הבא ↓)

בתרומה לערל שגם הוא אסור בתרומה ("אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אֲהָרֹן וְהוּא צָרוּעַ אוֹ זָב בְּקִדְשִׁים לֹא יֹאכְלוּ"), וממילא ערל נחשב כטמא שאסור לו לקדש מי חטאת.

רבא דוחה את תירוצו של רב יוסף:

לא לישתמיט תנא: איך יתכן שאין אפילו מקום אחד בו מזכיר אחד התנאים גם ערל וגם טמא לענין מגע טומאות כדעת רבי עקיבא. אלא בהכרח שגם לדעת רבי עקיבא רק לענין פרה אדומה החמירו בערל, אבל לא לענין מגע תרומה שמותר לערל לגעת בה.

הערל והטמא פטורים מן הראיה: מלהביא עולת 'ראיה' לבית המקדש בשלוש רגלים. משמע שעל נחשב כטמא.

הגמרא דוחה. ערל לא מביא קרבן ראיה משום שמאוס הדבר שהוא יראה בעזרה, אבל אינו כטמא.

הגמרא חוזרת למחלוקת רבנן ורבי יהודה האם אנדרוגינוס כשר לקדש מי פרה, ותולה אותה במחלוקת אחרת ביניהם: האם אישה כשרה לקדש (משום שאנדרוגינוס הוא ספק אישה).

בתחילה כתוב: "וְאֶסְפֵּי אִישׁ טְהוֹר אֶת אֶפֶר הַפֶּה: "איש' – ולא קטן, 'טהור' – להכשיר את האישה (כי מילה זו מיותרת שהרי הפרה קרויה 'חטאת').

לאחר מכן כתוב: "וְלִקְחוּ לְטָמֵא מֵעֶפֶר שְׂרֵפֶת הַחֲטָאֵת וְנָתַן עָלָיו מִיַּם חַיִּים אֶל כָּלִי": ונחלקו הדעות בפירוש הפסוק. לדעת רבנן 'וְלִקְחוּ' האנשים הכשרים לאסוף את אפר הפרה שעליהם דובר מקודם – דהיינו אישה, אבל לא קטן. לדעת רבי יהודה המילה 'וְלִקְחוּ' בלשון רבים – שונה מהמילה הקודמת 'וְאֶסְפֵּי' בלשון יחיד – ללמד שאפילו קטן כשר, אבל אישה פסולה (וכן אנדרוגינוס שהוא ספק אישה) מהמשך הפסוק 'וְנָתַן עָלָיו מִיַּם חַיִּים' לשון זכר – ולא אישה.

ורבנן מבארים לשיטתם שדוקא כתוב בהתחלה לשון רבים ('וְלִקְחוּ') ואח"כ לשון יחיד ('וְנָתַן') – ללמד שאין צורך דווקא שאדם אחד יקח את האפר ואדם אחד יתן אותו על המים, וכן אין צורך ששני בני אדם יקחו ושני בני אדם יתנו.